

Männen och kvinnorna som startade utvecklingen av vårt Tyresö

**Människorna, "pionjärerna", som fanns här före oss på 20- och 30-talen,
då Tyresö fortfarande var en jord- och skogsbrukskommun.**

Hur många var de, vad uträttade de?

**År 1918 bodde här 688 invånare som växte
till 849 år 1930. Idag är vi omkring 40 100.**

Tala om utveckling!

På 1100-talet delades bygderna in i kyrksocknar. År 1633 blev Tyresö en socken genom att 23 gårdar avsöndrades från Österhanninge socken och tre gårdar från Brännkyrka, samt att Gabriel Oxenstierna planerade att bygga Tyresö kyrka (1640).

Året 1892 kom markis Claes Leo Lagergren i besittning av Tyresö slott (1636) med gods och ägde praktiskt taget hela kommunen med dess arrendegårdar och torp. Men 1910 hade Mellersta Sveriges Egnahems AB Kumla Gård köpt upp området i Kumla - Hanviken, som styckades upp i tomter som såldes till sommar- och egnahemsboende.

Nybyggarna börjar invadera Kumla under 20-30-talen

Nybyggarna, var till största delen arbetare och lägre tjänstemän. Det snickrades nu glatt och byggdes sommarstugor av bl a *bilku-por*, dvs trälådor, som bilarna fraktades i, vilket var ekonomiskt gångbart. Nu kunde man dryga ut födan och kassan med egen skörd av potatis, bär och grönsaker och även fiske. Resurserna var inte så stora på den här tiden. Det hände att barn ibland fick gå och lägga sig hungriga med tom mage, eftersom familjen just den dagen inte haft råd att köpa hem mat. I slutet på 20-talet byggdes efter hand sommarstugor ut till villor eller ersattes av villor av permanent karaktär.

Bebyggelsen blev kanske inte alltid så planeringsmässig.

Ett skräckexempel var Kumla gård, där det byggdes kolonistugor av skilda slag.

Lyse, vatten och avlopp saknades och vägarna var undermåliga.

Mycket måste göras.

Fortfarande präglades människorna och samhällslivet i Tyresö av att demokratin i landet ännu inte förankrats i befolkningen. Företrädare för Tyresö slott och kyrka och andra som hade det bra slog självklart vakt om det bestående samhället. De dominerade opinionen och resurserna i Tyresö.

Tongivande män och kvinnor satsar på politiken

De nya tyresöborna hade en dröm. De ville aktivera sig för att påverka utvecklingen i sin nya kommun.

Jag fick låna ett studiecirkelmateri-
al av Kurt Jangefalk, som skulle ha tagits fram till socialdemokratiska arbetarkommuns 70-årsjubileum 1996.

Kjell Ivarson, som sammanställt materialet kunde även bidra med bilder till tidningen. Mitt intresse väcktes. Jag hade ju redan som barn hört de vuxna nämna dem, Lyngskog, Karlssons i Skogsäng, där vi barn besökte djuren, Bernhard Gustafsson, familjen Andersson som vi vinkade till när de gick förbi vårt hus till Hästhagsviksbadet.

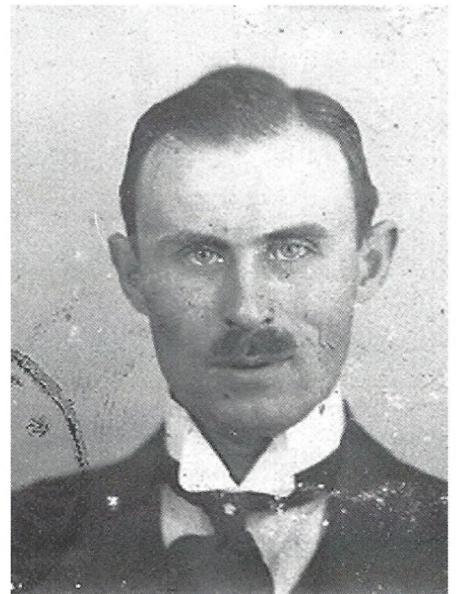
De var de, som såg till att vägar-
na vintertid plogades, att vi så småningom fick lyse på våra vä-

gar och senare även vatten och avlopp.

Ankaret, visionären Ivar Lyngskog

flyttade 1923 med hustrun Hilda och barnen Hans och Ulla-Britta från Södermannagatan i Stockholm till Höglidsvägen 3 B i Hanviken.

Han föddes 1886 i Hjortsberga en mil öster om Alvesta. Han arbetade som mekaniker på Tobaksmonopolet. Som tempelriddare kämpade han för nykterheten.

Ivar Lyngskog 34 år

Ivar blev den första ordföranden i Tyresös socialdemokratiska arbetarkommun när den bildades i augusti 1926. Han blev ända fram till sin död 1945 en av kommunens främsta förtroendevalda. Han beskrivs som en realistisk visionär och uthållig politiker. Birgit Lyngskog, Ivars sonhustru, som till helt nyligen flyttat från

huset vid Höglidsvägen 3B till Tyresö centrum, berättar att Ivar ända sedan barndomen levde efter de ideal som nykterhets- och arbetarrörelsen kämpade för. På 20-30-talet var många rädda för att öppet visa sympati för något av arbetarpartierna. De var helt enkelt rädda för att bli mobbade av överheten. Klasskillnaderna var tydligare och djupare än i dag. Osäkra inkomster, arbetslöshet och sjukdom, usla bostäder var utmärkande för den tiden. Många, som lantarbetare, grovarbetare och andra ansåg sig själva som egendomslösa och maktlösa. Däremot skrivbiträden kontorister, stenografer och barnsköterskor stod närmare arbetsgivaren och räknades som "finare". Det fanns till och med en liten klasskillnad inom själva den socialdemokratiska rörelsen.

Det var säkert ingen lätt uppgift att få igång en förening med social och demokratisk inriktning.

Men drivkraften att bilda en förening för att skapa ett medel för att öka arbetarnas inflytande på kommunalpolitiken fanns även hos flera aktiva.

Gunnar Carlsson i Skogsäng bonde och byggare

Gunnar, född 1885, flyttade 1909 från Upplands Ekeby till Kumla herrgård. Han och hans sex år äldre bror Bernhard Carlsson hade åtagit sig att vara mjölkarrendatorer. De fick bo i herrgårdens västra flygel.

De köpte mjölken från gården och sålde den vidare i Stockholm.

Men 1910 kunde bröderna köpa småbruket vid Skogsäng av Mellersta Egnahems AB.

Brödernas hus på Skogsängsvägen

Både Gunnar och Bernhard fick kommunala uppdrag, Gunnar, som senare bytte parti och blev bondeförbundare, fick speciellt många politiska uppdrag bl a i byggnadsnämnden. Han ledde bygget av bl a Kumla skola, både den röda och senare gula tillbyggda skolan, som revs för att ge plats åt tegelbyggnaden 1967. Snickaren *Långsjöpelle, Axel Pettersson* var också med i bygget både när det gäller skola och samhälle.

Även Gunnar var nykterist och var med i en baptistförsamling i Älta, berättar hans dotter *Gullan Karlsson*, som numera bor på Trollängens äldreboende. Hon tyckte mycket om sin farbror Bernhard, som var en glad och spirituell man, som spelade munspel.

Bernhard Gustafsson med familj flyttar till Tyresö

Året var 1921 när flyttlasset med *Bernhard* och *Astrid Gustafsson* kommer farande till torpet Borgen (låg på kullen bakom fd Ringströms tvättinrättning) i Hanviken. Med på lasset var sonen *Stig* 6 månader.

Bernhard själv var nu 25 år, när han övertog arrendet av Borgen. Han köpte 3-4 kor och lånade som fodervärd hästar av Svea Livgarde. Bostaden bestod av ett stort kök och en liten kammare. I övervåningen bodde en annan familj. Stugan ägdes av familjen Ringström.

Ivar Lyngskog blev Bernhards mjölk kund. På så sätt fick de kontakt. Bernhard ställde upp som

socialdemokratiska föreningens kassör åren 1926 - 1930.

Föreningen - arbetarkommunen erbjöds att hålla sina möten hos familjen Gustafssons.

Efter några år fick de ytterligare två barn *Asta* och *Rune*, men då hade de flyttat till Månvägen. Inredningen i huset var enklast tänkbara. Belysningen var fotogenlampor.

När mamma *Astrid* några år senare fick arva 750 kronor, användes pengarna för att installera el och senare också en AGA-spis.

Bernhards hus på Månvägen

Under senare delen av 20-talet blev det fart på byggandet i området. Bernhard började dryga ut arbetet som småbrukare med körning av grus, jord och andra material till väg- och husbyggen. Han blev så smångom en välkänd åkare för kumlaborna. År 1931 bytte han ut hästarna mot lastbil - en Chevrolet.

Nybyggandet minskade och Bernhard fick som många andra åkare ge sig ut och samla lump och skrot för att försörja familjen.

Så småningom 1945 -47 blev det ett uppsving för byggandet, så att Bernhards firma expanderade och tre lastbilar införskaffades.

In i firman kom förutom *Stig* även brodern *Rune* och *Astas* man *Gösta Månsson*.

Familjen Clary och Gösta Andersson

Gösta föddes 1902 i Gregersboda i Roslagen. *Clary*, född *Pettersson*, kom till världen 1906. Hon träffade *Gösta* på dansbanan i Tureberg. De gifte sig och fick två barn *Karin* (1928) och *Wivi* (1932). Redan innan barnen föddes hade *Gösta*

flyttat hit till Hanviken. Han hyrde en bostad av Bernhard Karlsson. Efter några månader kom den övriga familjen hit.

Gösta var timmerman och verkmästare. Han deltog i studier i samhällskunskap.

Gösta med barnbarn

Allteftersom socialdemokraterna fick allt större inflytande över den kommunala politiken erhöll Gösta, med hänsyn till sina kunskaper, många kommunala uppdrag, i bl a byggnads- taxerings- och arbetslöshetsnämnd.

Även Clary engagerade sig politiskt i den socialdemokratiska kvinnoklubben. Där träffade hon andra aktiva som Gärda Johansson, Valborg Hall, Anna Gyllnert, Elin Hammarlund, Berta Larsson, Gudrun Andersson, Margot Johansson, Astrid och Marianne Gustavsson och sist men inte minst Jessie Navin, som var ankaret och stöttepelaren. Samtliga välkända kumla-hanvikenbor.

Göstas & Clarys hus

Liberalen, kriminalpolisen Carl Johan Hård en klarsynt man

Hur och när hamnade Carl Johan i Tyresö? Jo omkring 1920, genom en kollegas försorg, nämligen polisman Emanuel Strömberg, som bodde med sin hustru Maria i Han-

viken, där radhusområdet Solvik nu ligger. Emanuel sålde nämligen tomter på fritiden till flera av sina kolleger. Så man började istället kalla Hanviken för Snutviken.

Carl Johan Hård var en person, som såg vad som rörde sig i tiden och vad som behövde förnyas. Det politiska samarbetet på kommunalstämman med socialdemokraterna fungerade bra. På 20- och 30-talen kallades kommunens möte för stämma och de hölls på övervåningen i sockenstugan, Karolinahemmet vid Tyresö kyrka.

Hård upplevde också spänningen mellan de som bodde i den slottsdominerade Tyresödelen och nybyggarna i den expanderade delen Kumla-Hanviken.

De som bodde i Tyresödelen och som var i majoritet till slutet av 30-talet, ville till varje pris förhindra exploateringen av Kumla-Hanviken.

Carl Johan Hård var under 20-30-talen ordförande i fattigvårdsnämnden i många år. Han var också intiativtagare till att Stiftelsen Kumla församling bildades 1935, samma år som Kumla kyrkliga syförening. Tillsammans arbetade man för att samla in medel till en kyrklig lokal. Det tog lång tid tills de flitiga kvinnorna sytt ihop till kapellet. Först år 1960 blev det färdigt och fick efter tillbyggnaden 1965 namnet Den gode Herdens kapell, som senare revs för att ge plats till Trollbäckens kyrka 1992.

Båda makarna Hård var aktiva i den kyrkliga verksamheten. De fick en väg uppkallad efter sig, Hårds backe.

På en äng vid Södergården bildades Tyresös arbetar- kommun den 1 augusti 1926.

14 av de 24 medlemmar, som var registrerade deltog i mötet. Avgiften för helbetalande medlemmar beslutades till en krona per kvartal och för kvinnor som halvbetalande 50 öre.

Och kan ni tänka er att själva 10-årsjubileumet 1936 firades på

Kumla Folkets Park, som låg där Fornuddens skola nu ligger. Deras sökta mål då var *Ett Samhälle för Alla*.

Och det skulle också bli ett för många. För efterträdare av ideella samhällsbyggare förde arbetet vidare.

Kumla-Hanviken växer till

På 30-talet ökade antalet invånare i Tyresö i genomsnitt med 100 per år med tyngdpunkten i Kumla, och genom inköp av Wahlbecks trädgårdsmästeri och byggnationen av Trollbäckens centrum 1954-56 ökade invånarantalet ytterligare.

Samtidigt år 1955 köpte Tyresö kommun in 400 ha stort område omfattande Bollmora gårds mark av markisen Claes Lagergren för 4 miljoner kronor. *Oh, så mycket pengar för en fattig kommun!*

Köpet ombesörjdes av dåvarande kommunalordförande Gunnar Gyllnert och komunkamreren Gunnar Tunevi.

Så byggdes Tyresö centrum ut successivt åren 1960-92, och än idag så är det inte färdigbyggt.

Berit Brandinge

